

Odpovědnost statutárního a jiného voleného orgánu ČJF

(právní rozbor na základě dotazu Dany Denkové, členky VV ČJF)

1. Odpovědnost za škodu

1.1. Odpovědné osoby

Statutární orgán spolek zastupuje navenek. Z této skutečnosti vyplývá i odpovědnost statutárních orgánů. Ta je upravena v § 159 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“ nebo „OZ“): „Kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje se, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí. Má se za to, že jedná nedbale, kdo není této péče řádného hospodáře schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu, a nevyvodí z toho pro sebe důsledky.“

Uvedené ustanovení občanského zákoníku tak zakotvuje povinnost člena voleného orgánu právnické osoby (a tedy i spolku) **jednat s péčí řádného hospodáře**. Obsah této povinnosti podrobněji rozvádí odborná literatura:

„Péče řádného hospodáře znamená starat se o svěřený majetek jako o vlastní s dostatečnou předvídavostí pro ochranu, včetně rozmnožování majetku právnické osoby, v níž vykonává funkci. Už v samém obsahu pojmu péče řádného hospodáře je zahrnut dostatek schopností u každého, jemuž je tato péče uložena, aby rozpoznal, co je prospěšné pro právnickou osobu, a co jí ev. může škodit.

Ten, kdo vykonává funkci s péčí řádného hospodáře, nemusí mít odborné znalosti pro jednotlivé odbornosti, s nimiž se právnická osoba řídí či vede. Musí však mít dostatečné manažerské schopnosti na to, aby dokázal rozpoznat, že volí na odbornosti ty správné odborníky. K tomu má závazek a za to má odpovědnost.

Řádný hospodář se ke svému majetku chová svědomitě a zodpovědně nejen tak, aby zabraňoval možnému vzniku škody úbytkem tohoto majetku či jeho poškozením, resp. znehodnocením, ale stará se také o to, aby došlo ke zhodnocení majetku právnické osoby, aby došlo v maximálně možné uvažované míře k jeho rozmnožení.

Veškeré prostředky, které používá taková osoba při plnění péče řádného hospodáře, jsou používány vždy v zájmu a ve prospěch právnické osoby. Na straně řádného hospodáře je i v komentovaném ustanovení výslovně stanovena taková schopnost předvídavosti a loajality, aby se při jejím respektování zabraňovalo úbytku majetku na straně jedné a rozmnožoval se majetek na straně druhé. Rozhodnutí osoby při výkonu funkce s sebou nese určitá rizika. Osoba povoláná do funkce by však vždy měla mít schopnost a prostředky odůvodnit, proč právě konkrétní rozhodnutí učinila, a to vždy ve vztahu k plnění povinností s péčí řádného hospodáře.“¹

Jak vyplývá z § 159 odst. 1 OZ, osoba, která hodlá přijmout příslušnou funkci, nebo která ji již zastává, musí pečlivě zvážit, zda na její výkon s péčí řádného hospodáře stačí. Pokud dospěje k závěru, že nikoliv, má povinnost vyvodit z toho pro sebe důsledky. Ty se pak budou odvíjet od konkrétní situace – v případě, že osoba nedokáže takto řádně plnit pouze dílčí úkoly vyplývající z její funkce, může toto vyřešit dle názoru zpracovatele např. ohlášením této skutečnosti ostatním členům orgánu či nadřízenému orgánu za účelem řešení této situace, případně využitím pomoci zkušenějšího

¹ Svejkovský, J., Deverová, L. a kol. Právnické osoby v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 96

kolegy nebo odborníka (např. advokáta). Pokud zjistí, že svoji funkci takto nedokáže vykonávat dlouhodobě, může připadat v úvahu i odstoupení této osoby z její funkce.

Je třeba zdůraznit, že z § 159 odst. 1 OZ nevyplývá, že by se povinnost péče řádného hospodáře vztahovala pouze na osobu zastávající funkci člena statutárního orgánu, ale na kteroukoli osobu, která přijala funkci „člena voleného orgánu“. Člen voleného orgánu je pak v § 152 odst. 2 OZ definován jako „fyzická osoba, která je členem orgánu právnické osoby a která je do funkce volena, jmenována či jinak povolána.“

V případě ČJF se tak § 159 odst. 1 OZ vztahuje na členy následujících orgánů ČJF:

- Rada ČJF
- Výkonný výbor ČJF
- Disciplinární komise ČJF
- Kontrolní a revizní komise ČJF
- Odborné komise
- Oblastní výbory ČJF

V této souvislosti je významný i § 157 odst. 1 OZ, podle kterého „je-li rozhodnutí přijato, zaznamenaná se **na žádost** člena voleného orgánu, který návrhu odporoval, jeho odchylný názor.“ Občanský zákoník tímto dává přehlasovanému členu voleného orgánu právo (nikoli povinnost) vyjádřit své odlišné stanovisko k většinovému názoru ostatních členů příslušného orgánu. Dle názoru zpracovatele může mít toto zaznamenání význam v případě pozdějšího zjištění, že v důsledku rozhodnutí příslušného orgánu vznikla právnické osobě (ČJF) škoda – proti přehlasovanému členu, na jehož žádost byl jeho odchylný názor zaznamenán, by dle názoru zpracovatele neměl být zásadně uplatňován nárok na náhradu škody.

1.2. Náhrada škody

V případě, že v důsledku **porušení povinnosti péče řádného hospodáře** dojde ke **vzniku škody**, má **příslušná osoba povinnost tuto škodu nahradit**. Odpovědnost členů orgánů pak **není** co do výše škody obecně **omezena** – výši náhrady škody může dle § 2953 OZ za určitých okolností snížit soud. V případě kolektivních orgánů právnických osob vzniká obecně povinnost k náhradě škody členům tohoto orgánu **společně a nerozdílně** – věřitel se tak může domáhat náhrady od kteréhokoli z těchto členů; ten se pak vyrovná dle výše svého podílu na způsobené škodě s ostatními (§ 2916 OZ).

Při nenahrazení škody se uplatní § 159 odst. 3 OZ: „*Nenahradil-li člen voleného orgánu právnické osobě škodu, kterou jí způsobil porušením povinnosti při výkonu funkce, ačkoli byl povinen škodu nahradit, ručí věřiteli právnické osoby za její dluh v rozsahu, v jakém škodu nenahradil, pokud se věřitel plnění na právnické osobě nemůže domoci.*“

Z textu citovaného ustanovení vyplývá, že výše ručení podle § 159 odst. 3 OZ není omezena (resp. je omezena pouze výši nenahrazené škody) stejně jako „prvotní“ odpovědnost za škodu podle § 159 odst. 1 OZ. Z povahy ustanovení pak lze dovozovat, že výši tohoto ručení nelze upravit odchylně od zákona, neboť dle názoru zpracovatele lze dovodit, že odchýlením se od úpravy ručení člena voleného orgánu by došlo k porušení veřejného pořádku, ke kterému důvodová zpráva k občanskému zákoníku uvádí, že „např. dobrým mravům odpovídá, že se nelze odchýlit od zákonných ustanovení chránících slabší stranu, veřejnému pořádku např. pravidlo, že ujednání stran nezasahuje právní postavení třetí osoby a nemění její oprávnění nebo povinnosti.“ Odchýlením se od výše ručení podle § 159 odst. 3 OZ prostřednictvím příslušného ujednání ve stanovách spolku (či individuální smlouvou s určitou osobou) by došlo k zásahu do právního postavení třetích osob (věřitelů majících právo domáhat se náhrady po členu voleného orgánu právnické osoby z titulu jeho

zákonného ručení) a bylo by tak v rozporu s veřejným pořádkem ve smyslu citované důvodové zprávy. Takové odchýlení **by pak založilo neplatnost příslušného ujednání.**²

2. Trestní odpovědnost

Jednání fyzické osoby může v některých případech, kdy jedná jménem právnické osoby, v jejím zastoupení či v rámci její činnosti, založit trestní odpovědnost této fyzické osoby. **Trestně odpovědnou osobou nemusí být jen statutární orgán** právnické osoby, **resp. člen** tohoto statutárního orgánu. Trestní odpovědnost může být vyvozena **i v případě jiného člena, pracovníka či zástupce právnické osoby.** V případě kolektivního orgánu je pak **nutno zkoumat podíl** na škodlivém následku a míru zavinění jeho jednotlivých členů. V případě realizace rozhodnutí kolektivního orgánu právnické osoby může být trestně odpovědná fyzická osoba, která byla **iniciátorem** příslušného rozhodnutí, osoba, která jej **schválila** (členové příslušného orgánu) a rovněž i osoba, která **se podílela** na následné realizaci poté, co bylo rozhodnutí vydáno příslušným orgánem.³

V případě rozhodování kolektivního orgánu není možné, aby odpovědnost za určité rozhodnutí nesli paušálně všichni členové tohoto orgánu – vždy musí být zjištěno a konkretizováno, **které osoby se podílely** na iniciování, schválení a následné realizaci určitého rozhodnutí, jehož důsledkem bylo spáchání trestného činu. Zásadním dokumentem v případném dokazování v rámci trestního řízení pak může být **zápis z jednání** příslušného orgánu (obsahující výsledky hlasování), v jehož rámci bylo předmětné rozhodnutí přijato. Není-li případný nesouhlas některého z členů příslušného orgánu uveden v samotném zápisu, lze jeho nesouhlas dokazovat např. svědeckými výpověďmi či související dokumentací.⁴ Výsledek takového dokazování však může být značně nejistý. **V případě nesouhlasu člena voleného⁵ orgánu ČJF** (zejména výkonného výboru jakožto statutárního orgánu) **s určitým rozhodnutím tohoto orgánu zpracovatel doporučuje, aby tento přehlasovaný člen vždy uplatnil výše zmíněné právo podle § 157 odst. 1 OZ a nechal do příslušného zápisu svůj odchýlný názor zaznamenat.**

Pokud jde o obecnou možnost uplatnění trestní odpovědnosti, trestní zákoník je založen mimo jiné na zásadě zákonnosti vyjádřené v § 12 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*trestní zákoník*“ nebo „*TZ*“): **„Jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit.“** V případě členů orgánů ČJF může dojít ke spáchání (s ohledem na skutečnost, že jednání, resp. rozhodování orgánů ČJF může mít negativní důsledky v majetkové sféře ČJF, případně i jejích členů) zejména trestných činů krádeže (§ 205 TZ), zpronevěry (§ 206 TZ), podvodu (§ 209 TZ), porušení povinnosti při správě cizího majetku (§ 220 TZ) či porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti (§ 221 TZ). **Je třeba pamatovat na to, že skutkové podstaty některých trestných činů nevyžadují ke vzniku trestní odpovědnosti vznik škody** – např. podle § 248 TZ postačí v souvislosti s porušením předpisů o pravidlech hospodářské soutěže, pokud si pachatel opatří *„sobě nebo jinému ve větším rozsahu neoprávněné výhody“* (nemusí tedy vzniknout škoda).

Další zásadou je zásada subsidiarity trestní represe vyjádřená v § 12 odst. 2 TZ: *„Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“* Jde

² § 1 odst. 2 OZ: *„Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchýlně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.“*

³ Púry, F., Šámal, P. Trestní odpovědnost v souvislosti s rozhodováním kolektivních orgánů. Právník. 2013, č. 11, s. 1067

⁴ Púry, F., Šámal, P. Trestní odpovědnost v souvislosti s rozhodováním kolektivních orgánů. Právník. 2013, č. 11, s. 1068

⁵ Ve smyslu § 157 odst. 1 OZ viz výše

tedy zpravidla o závažné případy, které nelze řešit „pouze“ např. vyvozením občanskoprávní odpovědnosti za škodu či správní odpovědnosti za spáchání správního deliktu.

Trestní zákoník rovněž v § 13 odst. 1 stanoví, že „*k trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.*“ U každé skutkové podstaty **je tak třeba zkoumat, zda pro daný trestný čin postačí** z hlediska zavinění (výslovně) „pouhá“ **nedbalost**. Ta postačí např. v případě porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti (§ 221 TZ), kde je však vyžadována nedbalost hrubá (vyšší forma nedbalosti podle § 16 odst. 2 TZ, vyznačující se takovým přístupem pachatele k požadavku náležité opatrnosti, který svědčí o jeho zřejmé bezohlednosti k zájmům chráněným trestním zákonem).

3. Shrnutí a odpovědi

Pokud jde o otázky položené v rámci zadání, lze v návaznosti na výše provedené posouzení konstatovat následující.

1. *Lze ovlivnit výši ručení statutárního orgánu? (Zřejmě ne, když vyplývá ze zákona.)*
Výši ručení (resp. odpovědnosti) členů statutárního orgánu skutečně ovlivnit nelze (stejně tak členů dalších orgánů ČJF splňujících definici člena voleného orgánu ve smyslu § 152 odst. 2 OZ), neboť tato výše je dána zákonem a odchylné ujednání by bylo dle názoru zpracovatele neplatné pro porušení veřejného pořádku ve smyslu § 1 odst. 2 OZ.
2. *Statutární orgán je vždy⁶ fyzická osoba. Ručí tedy tato fyzická osoba celým svým majetkem?*
Ano, tato fyzická osoba odpovídá právnické osobě (ČJF), v jehož voleném orgánu je, za škodu celým svým majetkem. Pokud vznikla škoda třetí osobě, odpovídá za ni právnická osoba (ČJF). Pokud však právnická osoba škodu zcela neuhradí, pak za ni v neuhrazeném rozdílu ručí ve smyslu § 159 odst. 3 OZ i člen voleného orgánu, který porušil svoji povinnost, v jejímž důsledku škoda vznikla.
3. *V České jezdecké federaci existují stanovami upravené pravomoci jiných orgánů jako je Rada ČJF a Konference ČJF, na které VV ČJF nemá vliv. Kdo za důsledky rozhodnutí těchto orgánů nese dle NOZ odpovědnost? Statutární orgán?*
Odpovědnost nesou členové jednotlivých orgánů, kteří splňují definici člena voleného orgánu podle § 152 odst. 2 OZ. Tyto osoby jsou povinny jednat s péčí řádného hospodáře ve smyslu § 159 odst. 1 OZ, jinak se vystavují riziku uplatnění odpovědnosti za škodu, popř. trestní odpovědnosti. Členové statutárního orgánu nejsou odpovědní za důsledky rozhodnutí jiných orgánů ČJF. Odpovědnost podle § 159 odst. 1 OZ nelze zpravidla uplatnit v případě konference ČJF, resp. konference oblastí ČJF.
4. *Nebylo by vhodné, pokud se odpovědnost za rozhodnutí jiných orgánů přenáší na statutární orgán, změnit připravovaný návrh nových stanov tak, aby stanovami korespondovaly s odpovědností statutárního orgánu dle zákona?*
Jak bylo uvedeno výše, odpovědnost za rozhodnutí jiných orgánů se na statutární orgán nepřenáší. Každý orgán, resp. jeho člen, odpovídá pouze za své vlastní jednání. V tomto smyslu tedy není nutné stanov upravovat.

V Praze dne 7. června 2014

JUDr. Petr Toman

⁶ V případě ČJF toto platí s ohledem na čl. 7.5. stanov. Obecně však může být členem voleného (tedy dokonce nejen statutárního) orgánu právnické osoby i jiná právnická osoba. V takovém případě tato jiná právnická osoba dle § 154 OZ „*zmocní fyzickou osobu, aby ji v orgánu zastupovala, jinak právnickou osobu zastupuje člen jejího statutárního orgánu.*“